

גברת מטבע – הכירו את הכסף שלנו

חלק א – עולם ללא כסף, ערך הכסף, זיופים ונגישות

ערכים מובילים: מה עושים עם כסף, הכרות עם בנק ישראל כגוף המנפיק את הכסף ושומר על ערכו, סימני ביטחון בשטרות, נגישות הכסף ללקויי ראייה.
מושגים נלמדים: בנק ישראל, אמצעי תשלום, מעות, שטרות, הנפקה, סימני ביטחון, נגישות, סחר חליפין.

הציגו את עצמכם בפני התלמידים (אם אין הכירות מוקדמת). הציגו את נושא השיעור ועל מה נשוחח היום.

מאחר וכסף זה נושא מאוד מורכב ויש לו הרבה היבטים – הדגישו שלא נוכל לגעת בכל הנושאים בשיעור אחד. שימו לב – לא חובה להעביר את כל מערך השיעור בפעם אחת וניתן לפצל למספר שיעורים

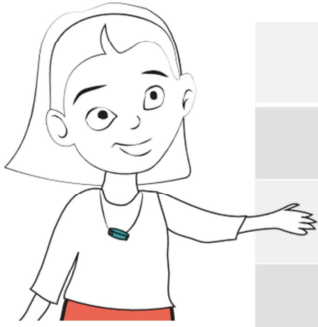
בחלק א' של המערך נשוחח על ככל שיותר הזמן:

- מה עושים עם כסף – כסף משמש כאמצעי תשלום מוסכם שניתן לקבל תמורתו סחורות ושירותים
- מה עשו לפני שהיה כסף ומה מאפיין אמצעי תשלום – סחר חליפין
- מי מנפיק את הכסף ושומר על ערכו – בנק ישראל – גוף עצמאי ובלתי תלוי
- סימני ביטחון בשטרות – כיצד מזהים שטר מזויף ומה עושים איתו
- נגישות ללקויי ראייה – כיצד מי שלא רואה טוב יוכל לדעת איזה שטר הוא מחזיק.

בחלק ב' של המערך נשוחח על נושאים נוספים:

- כסף כסמל לאום וריבונות
- הייחודיות של מערכת המטבע הישראלית – ישן מול חדש
- הדמויות שעל שטרות הכסף
- מאחורי הקלעים של הנפקת מטבע

מהלך השיעור

3 דקות	הצגת השיעור ושאלות פתיחה	1 פתיחה
25 דקות	הקראת סיפור	2 גברת מטבע
15 דקות	כסף, סימני ביטחון ונגישות	3 פעילות*
2 דקות	אז מה למדנו?	4 סיכום
20 דקות	משחק סחר חליפין	5 בונוס

*ניתן לבחור חלק מהפעילויות בכל שיתור הזמן

פרטו את מהלך השיעור.

ככל שבחרתם להתמקד רק בחלק מהנושאים – פרטו רק אותם.

בואו נעצום עיניים ונחשוב יחד

תדמיינו לכם עולם ללא שטרות, מטבעות ובנקים.
כל המשפחה קמה בבוקר ורוצה לקיים שגרת יום שכוללת
אכילה, שתיה, לבוש, ואולי אפילו קצת מותרות...
איך תוכלו להשיג את כל מה שתרצו בעולם ללא כסף
ובנקים?

בקשו מהתלמידים לדמיין עולם שאין בו מטבעות כסף ושטרות אך עדיין צריך להתנהל בו:
לאכול, לשתות, להתלבש ולנוע ממקום למקום.

שאלו את התלמידים מה היו מציעים לעשות במציאות שכזו?

תנו לתלמידים להתבטא, חלקם יעלו רעיונות מעניינים חלקם יסבירו רעיונות שהם ממש סחר
חליפין אך ללא ההגדרה הספציפית, אל תקטלגו רעיון כנכון או לא נכון אלא אפשרו לתלמידים
מרחב ליצירתיות ודמיון – אפשרו לסיפור להיות המקור לסדר בתהליכי החשיבה שלהם.

נסו לחדד בדיון את המסר שהכסף הוא רק אמצעי שבאמצעותו ניתן להשיג סחורות ושירותים
(המסר יחזור גם בהמשך).

הכירו את גברת מטבע,
גברת מטבע תיקח אותנו למסע קצר בעקבות הכסף.

קראו את הסיפור על גברת מטבע.

הציגו לתלמידים את גברת מטבע, הסבירו כי גברת מטבע תיקח אותנו למסע קצר בעקבות הכסף, הסבירו כי חלק מהרעיונות הנפלאים שעלו בכיתה אולי יקבלו תוקף במסע שאותו עבר המטבע.

הקריאו את הסיפור של גברת מטבע.

(קראו את הסיפור כמובן מספר פעמים לפני השיעור, הקפידו על הקראת הניואנסים והטונציה על מנת לשקף לתלמידים את הקונפליקטים במהלך הספר).

הקישור לספר בלחיצה על התמונה בפורמט דיגיטלי באתר בנק ישראל או בקובץ PDF.

תארו לכם שאתם על אי בודד עם מזוודת כסף ובה מיליון שקלים חדשים.
מה הייתם עושים איתם?

לכסף אין ערך משמעותי בפני עצמו

הכסף הוא אמצעי תשלום. ערכו נובע מהיכולת לקבל באמצעותו סחורות ושירותים.

שאלו את הילדים מה היו עושים על אי בודד עם מזוודה של מיליון שקלים חדשים:

- חלק מהתלמידים יציינו שהיו קונים עמם דברים – במקרה זה יש להסביר שעל אי בודד אין מי שיקנה.
- מרבית התלמידים יציינו כי ניתן לעשות עם הכסף מדורה/ סירה/ או כל דבר אחר.

חדדו עמם את המסקנה כי לכסף אין ערך גבוה בפני עצמו – והערך שלו נובע מכך שניתן לרכוש באמצעותו סחורות ושירותים.

שאלו את הילדים מה היו רוצים להשיג באמצעות כסף: אוכל, לבוש, חוגים, דירה, טיולים וכד'...

מי אחראי על הנפקת הכסף בארץ?

הכירו את בנק ישראל!

בנק ישראל הוא הבנק המרכזי של המדינה.
לפי חוק הוא אחראי להדפיס את השטרות ולייצר את המעות של המדינה.
הוא גם אחראי לשמור על האמינות של הכסף ועל הערך שלו.

נהלו דיון על ערך הכסף בסיוע השאלות המכוונות הבאות (התאימו את השאלות לרמה של הכיתה וגיל הילדים). לא חייבים לשאול את כולן:

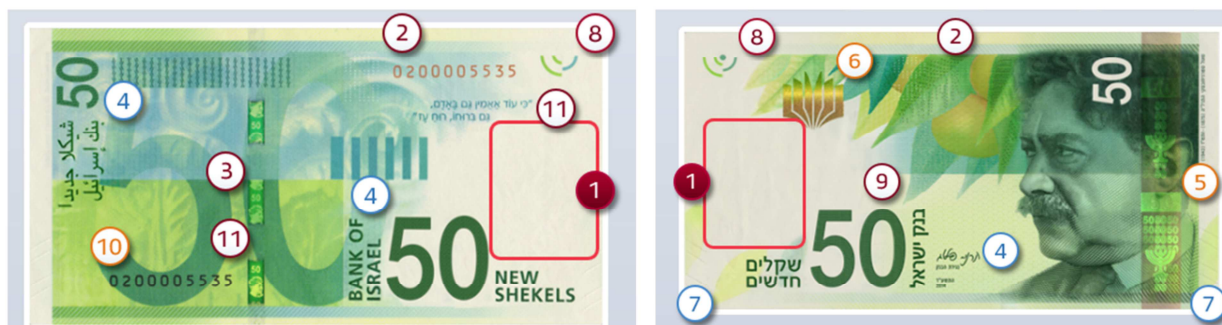
- שאלו את הילדים כמה עולה בערך ליצר שטר? (בערך 1 ₪ - ניתן לתת לשניים שלושה ילדים לנחש)
 - שאלו אותם מה הערך של השטר? (הסכום שרשום בשטר שמאפשר לרכוש באמצעותו סחורות ושירותים - 20 ₪, 50 ₪, 100 ₪, 200 ₪).
 - שאלו מי קובע מה הערך של כל שטר? בנק ישראל
 - שאלו למה דווקא בנק ישראל הוא זה שאחראי לייצר את השטרות? כי צריך אמון והוא גוף עצמאי
 - מדוע שלא כל אחד ידפיס שטרות בעצמו? חשוב שיהיה גורם מרכזי כדי שכולם יסכימו לקבל את הכסף
 - מה יקרה אם ידפיסו יותר מידי כסף? הערך שלו ירד.
- סכמו כי כדי שכולם יאמינו לכסף צריך גורם אחראי שייקבע מהו אמצעי תשלום חוקי - במדינת ישראל זהו תפקידו של הבנק המרכזי.
- ע"פ חוק הבנק האחראי הבלעדי להנפיק מטבע שהיא הילך חוקי.

3

זהירות הימנעו מזיופים!

על מנת להימנע מזיופים בנק ישראל שתל בשטרות הכסף סימנים שקשה מאוד לזייף. אוסף הסימנים הללו הם הדרך שלנו לוודא שהכסף הנמצא ברשותנו מהימן. דף עבודה – התאימו לכל מספר את הסימן המתאים לו.

ליהיו סימני הביטחון באתר בנק ישראל לחץ

נהלו דיון על החשיבות של אמינות השטרות באמצעות השאלות המנחות הבאות:

- שאלו את הילדים מה מזייפים יותר שטרות או מעות? שטרות כי ערכם גבוה יותר.
- שאלו מה יקרה אם יהיו הרבה שטרות מזויפים? אנשים יאבדו אמון בכסף
- מה עושים כאשר מגלים שהשטר שבידינו מזויף? לא ניתן להחליף אותו. אלא רק לדווח למשטרה. מי שהחזיק בשטר הפסיד.

הסבירו שלכן בנק ישראל הטמיע בשטרות סימני ביטחון. אלו כמו "מנעולים קטנים" ששומרים על הכסף. כמו שבבית מתקינים מנעולים לשמור על הבית – על השטרות ישנם סימני ביטחון שמגנים עליו מזיופים.

חלקו את דף העבודה הנמצא בעזרים ובקשו מהילדים להתאים לכל סימן את סימן הביטחון המתאים לו.

עודדו אותם לחפש את התשובות באתר בנק ישראל: <https://e-umb.boi.gov.il/information/my-cash-banknotes/>

הפתרון (את המשמעות והסרטונים ניתן לבדוק באמצעות הלומדה בפעילות הבאה):

- 1 – הדיוקן השקוף, 2 – הערך המנוקב, 3 – חוט חלון, 4 – הדיו הבולטת, 5 – הפס הזוהר, 6 – הספר המוזהב, 7 – הסימנים לעיוורים, 8 – המנורה המתלכדת, 9 – הטקס הזעיר, 10 – הסימן הסמוי, 11 – סימן אולטא סגול

זהירות הימנעו מזיופים!

3

בואו נתרגל באמצעות הלומדה של בנק ישראל – מה אמיתי ומה מזויף?

לחץ על הקישור בתמונה כדי להפעיל את הלומדה באתר בנק ישראל

כעת נעמיק בלמידה על השטרות ונלמד באמצעות הלומדה מהם הסימנים שבנק ישראל הטמיע לנו בתוך השטרות על מנת שנוכל בעצמינו להבדיל בין שטרות מזוייפים ושאינם מזוייפים.

לצורך פעילות זו יש לפתוח את לומדת בנק ישראל המצורפת בקישור "בואו ונלמד את הסימנים".

יש לבחור בכל פעם תלמיד ולבקש ממנו לזהות את הסימן האמיתי לעומת הסימן המזויף.

לאחר חשיפת הסימן הנכון בכל פעם צפו בסרטון של הלומדה ובקשו מהתלמידים – לעקוב באמצעות שטר אמיתי

- לטובת פעילות זו ניתן להביא שטרות על מנת להראות לתלמידים את הסימנים בשטרות עצמם.

נגישות הכסף בישראל ללקויי ראייה

3

חשבתם פעם מדוע מטבע של שקל כל כך קטן?
מדוע מטבע חמישה שקלים בצורה לא עגולה?
ולמה למטבע של עשרה שקלים יש חריצים?

מדוע אורך השטרות שונה?
ומה אומרים הצבעים שעל השטרות?

נגישות לאוכלוסיות מיוחדות זו החובה שלנו!

שאלו את התלמידים אם הם יודעים שמאחרי עיצוב השטרות שאנו מכירים היום עומדת מחשבה רבה גם בעניין נגישות לקהילות מיוחדות וגם בעניין מניעת זיופי השטרות

גודל השטר, צבעי השטר, כיתוב גדול וסימנים בולטים - נעשית חשיבה על מנת להנגיש את השטרות גם לכבדי ראייה, עוורי צבעים ואנשים הלוקים בעיוורון מוחלט.

הקווים שבשוליים
 על כל שטר מודפסים צמדי קווים שמספרם עולה עם ערך השטר

אורך השטר
 אורך שונה לכל שטר בהפרשים של 7 מ"מ

לבעלי עיוורון מלא יש שני סימנים בולטים המאפשרים לזהות את השטר באמצעות מישוש:

- הקווים שבשוליים – צמדי קווים שמספרם גדל ככל שערך השטר עולה. ממוקמים בשוליים התחתונים בשני הצדדים וניתן לחוש בהם באמצעות האצבעות.
 - אורך שונה – כל שטר באורך שונה. בין שטר לשטר קיים הפרש של 7 מ"מ.
- ללקויי ראייה (עיוורי צבעים או בעלי ראייה מטושטשת) יש סימנים נוספים שמסייעים:
- ספרות הערך הנקוב – ספרות כהות על רקע בהיר וספרות בהירות על רקע כהה.
 - צבע השטר – לכל שטר צבע שליט ודומיננטי אחר.

איך מזהים מטבעות בעזרת מישוש?

שוליים מחורצים

שוליים מחורצים לסירוגין

שוליים עם 12 צלעות

לשלושת המטבעות שוליים חלקים אך הם בעלי קוטר שונה

הסבירו לתלמידים כיצד מזהים מעות לפי השוליים והגודל:

10 ש"ח - מחורץ

2 ש"ח - מחורץ לפרקים

5 ש"ח - שוליים עם 12 צלעות

1 ש"ח - חלק אך קטן ביותר

10 אגורות - חלק אך בקוטר בינוני

0.5 ש"ח - חלק אך בקוטר הגדול ביותר.

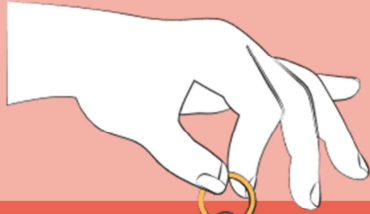

עצמו את העיניים ונסו לנחש מהו המטבע אותו אתם מחזיקים?

בחרו תלמידים מתנדבים לנסות ולנחש את המטבעות שאתם מגישים להם. לאחר כל מטבע הסבירו את אמצעי הזיהוי המרכזי לאיתור המטבע.

ניתן לבצע את אותה פעילות גם באמצעות השטרות (זיהוי לפי מישוש הצמדים שבשוליים)

יש לדאוג מבעוד מועד להביא מעות או שטרות מסוגים שונים לצורך הפעילות.

אז מה למדנו היום?

- (1) השטרות הם אמצעי תשלום מוסכם שניתן לקנות בו סחורה ושירותים ואין לו ערך משמעותי בפני עצמו.
- (2) אמצעי תשלום צריך להיות נוח, זול, ניתן לחלוקה, עמיד וכזה שנותנים בו אמון.
- (3) חשוב להכיר את סימני הביטחון של השטרות – חזרו הביתה ושתפו את ההורים כיצד להיות זהירים!
- (4) לבנק ישראל הסמכות הבלעדית בישראל להנפיק שטרות ולייצר מטבעות.
- (5) חשיבה על הזולת ובעלי מוגבלויות על ידי הנגשת השטרות גם ללקויי ראייה.

שאלו את התלמידים מה בתובנות שלמדו היום?

עברו איתם על עיקרי הדברים (מה שהספקתם מהשיעור)

שאלו את התלמידים אילו שניים או שלושה סימני זיהוי הם יחפשו בשטרות בבית? עודדו את התלמידים לבדוק יחד עם ההורים את אמיתות השטרות בבית ואף ללמד את אבא ואמא כיצד לבדוק בעצמם שטרות.

הסבירו לתלמידים כי בשיעור ההמשך נכיר חלקים בהיסטוריה ובתרבות של מדינת ישראל על ידי היכרות על שטרות ומטבעות מתקופות שונות וכן נכיר את הדמויות שעל השטרות.

בנוס משחק סחר חליפין

משחק סחר חליפין

עליכם להצליח ולהרכיב סלט ירקות המכיל את כל שמונת המרכיבים:

עגבניות, מלפפונים, גמבה, שמן זית, גבינה בולגרית, זיתים, גזר, מלח ופלפל.

התחילו בשאלה שנשאלה בתחילת השיעור, עכשיו אחרי שאתם מכירים את גברת מטבע, בעולם ללא כסף איך הייתם דואגים להשיג מוצרים שאתם צריכים?

חלקו את הכיתה לשמונה קבוצות. כל קבוצה מקבלת כרטיסיות ממשאב אחד לא דומה לקבוצות האחרות (ניתן להדפיס מדפי העזר להדפסה) ניתן לשחק את המשחק עם מצרכים אמיתיים במידה ובית הספר מאפשר – אם כן שימו לב כי עליכם לוודא שיש קערות סכינים סכום וקרשי חיתוך.

המשימה תושלם כאשר לכל הקבוצות תהיה כרטיסיה מכל מצרך לפחות אם יש לכמה קבוצות את כל המצרכים המנצחים יהיו אלו שיש להם יותר מצרכים שיש בהם יותר מפריט אחד, לדוגמה – 3 מצרכים שמכל אחד יש שני קלפים ינצח קבוצה שיש לה 2 מצרכים שמכל אחד מהם שלושה קלפים.

המדריך ינחה באופן מסודר מעיין מכירה פומבית מובנית. ניתן לכל קבוצה להציע הצעה של מה שהם מוכנים למכור ולכל קבוצה להציע בתמורה מה שהם מוכנים לתת.

חלק את כל המצרכים כאשר לכל קבוצה לפחות 12 קלפים מאותו מצרך: עגבניות, מלפפונים, גמבה, שמן זית, גבינה בולגרית, זיתים, גזר, מלח ופלפל.

בתום הפעילות נהלו שיח עם התלמידים בהתאם לשאלות המנחות הבאות:

- האם השיטה יעילה? איך נקבע כמה שווה כל מוצר? האם "סחרתם" גם בחצאי מוצרים?

שאלו את התלמידים – מה חשוב שיאפיין אמצעי תשלום: סכמו לפי הסיפור של גברת מטבע: אמצעי תשלום טוב צריך להיות בעל המאפיינים הבאים: - זול ונוח, ניתן לחלוקה, עמיד, שכולם נותנים בו אמון.